

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ
Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра інформаційного та аналітичного забезпечення діяльності
правоохоронних органів

КЕЙС
заняття на тему
«Аналітика та аналітичне мислення»

Підвищення кваліфікації (короткострокове)
поліцейських – працівники підрозділів
організаційно-аналітичного забезпечення
та оперативного реагування Національної поліції України

Інформація про викладача:
к.т.н., доцент ЗАЧЕК
Олег Ігорович
0962102685

Тема **«Аналітика та аналітичне мислення»**

Годин на тему – 1
Занять – 1 (1 академічна година)

Навчальна мета: формування поняттєво-категоріального апарату з відповідної теми лекції, а також систематизованих стійких знань слухачів про криміногенну обстановку в державі та моніторинг факторів, що впливають на динаміку і структуру злочинності.

Міжтематичні зв'язки: права людини; верховенство права; конституціоналізм; антикорупційне законодавство; корупція: поняття, запобігання та відповідальність; стратегічне та поточне планування в системі Національної поліції України, його вплив на підвищення ефективності діяльності та формування перспектив розвитку.

План лекції

1. Аналіз криміногенної обстановки в державі.
2. Моніторинг факторів, що впливають на динаміку злочинності.
3. Моніторинг факторів, що впливають на структуру злочинності.

1. Аналіз криміногенної обстановки в державі

Здатність до аналізу – це властивість нашого мислення, яка притаманна кожній людині та розрізняється лише ступенем розвитку. Необхідність виявлення аналітичних здібностей, досягнення вищого ступеня розвитку аналітичного мислення в процесі професійної підготовки фахівців, вміння застосовувати аналітичні навички в практичній діяльності продиктовані вимогами сучасного суспільства. Саме аналітичний склад розуму має вирізняти фахівця з організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування. Характерною особливістю такого фахівця має бути здатність читати, інтерпретувати, аналізувати інформацію, будувати гіпотези, прогнозувати результати діяльності, прораховувати та передбачати можливі наслідки, розуміти та застосовувати відомі концепції, вдосконалюючи їх та адаптуючи до конкретних умов, здійснювати обґрунтовані висновки та приймати оптимальні рішення.

Для визначення суті аналітичної компетентності розглянемо більш детально поняття аналізу. З одного боку, аналіз – це процес розчленування цілого на частини (дійсні чи уявні) й вивчення, дослідження окремих частин з метою подальшого об'єднання частин в одне ціле для розуміння того, як працює ціле. Об'єднання відбувається завдяки процесу синтезу.

Процеси аналізу та синтезу характерні для пізнання та мислення. Мислення людини полягає у відображенні у свідомості, на основі знань,

окремих проявів навколишнього світу в одне ціле завдяки розумінню процесів, що відбуваються довкола нас. З іншого боку, ми розглядатимемо аналіз (грец. – *analysis*) як метод дослідження, суть якого полягає в мисленому або практичному розчленуванні об'єкта дослідження на складові частини. При цьому аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розподіляють на окремі складники, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи поєднують у загальний результативний показник. З точки зору філософії, аналіз надає можливість дійти певних узагальнень і висновків реальної дійсності у пізнанні.

Слово «аналітика» походить від грецького слова *analytike*, що в перекладі означає мистецтво аналізу; мистецтво розчленовування понять, початків, елементарних принципів, за допомогою яких міркування набувають доказового характеру. Поняттям «аналітика» Аристотель позначив розділ логічної науки, присвячений строгим силогістичним розміркуванням. За І. Кантом, трансцендентальна аналітика суть розчленовування самої здатності розуму – виділяє «елементи чистого розсудливого пізнання, без котрих взагалі немислимий жоден предмет». Існує й технічне трактування цього слова – як область вивчення властивостей геометричних об'єктів – крапок, ліній, поверхонь і тіл – засобами алгебри за допомогою методу координат.

Пізніше поняття «аналітика» стало використовуватися в логіці у значенні способу вирішення питання від наслідків до початків, від дії або явищ до причин. Аналітик, у свою чергу, є фахівцем, здатним вирішувати завдання аналітики. На сьогоднішній день у зв'язку з глобальною інформатизацією сфер діяльності людини аналітики стають все більш і більш затребуваними.

Термін «аналітика» включає два змісти. Під аналітикою розуміють, насамперед, галузь діяльності, що стрімко розвивається і базується на одержанні інформації за допомогою аналітичних методів для потреб практичної діяльності. Аналітика в цьому аспекті виступає як діяльність із виробництва знання про процес і в процесі вироблення, прийняття й реалізації рішень. Інший аспект трактування аналітики – це ототожнення її із прикладною політико-управлінською дисципліною, що використовує множинні методи дослідження й аргументації з метою розробки принципів і методів підготовки, прийняття і здійснення публічно-політичних рішень у проблемних ситуаціях, що є суспільно значущими.

Основоположником аналітики вважають Аристотеля, який у фундаментальній праці «Аналітика» заклав основи аналітичного мислення. Він дав розуміння аналізу – методу дослідження, сутність якого в тому, що досліджуваний предмет подумки або практично розчленовується на елементи (ознаки, властивості, відносини), кожний з яких потім досліджується окремо як частина розчленованого цілого. Призначення аналізу полягає в тому, щоб відокремити суттєве від несуттєвого, звести складне до більш простого. Значення аналізу в науці було обґрунтоване Р. Декартом. Видатний англійський філософ Б. Рассел вважав аналіз основним джерелом наукового прогресу як методу наукового пізнання, що дає змогу виділити й вивчити вихідні складові об'єкта.

Аналіз містить у собі кілька найважливіших операцій:

1. Розчленовування й диференціація змісту об'єкта, які можуть проводитися як емпіричним шляхом за допомогою застосування спостереження, так і подумки, із застосуванням методів класифікації складових об'єкта. У процесі розчленовування й диференціації залишаються відкритими такі важливі питання:

- чи можна вважати спостережувані структурні одиниці, стани, зв'язки найбільш простими, далі нерозкладаними клітинками досліджуваних об'єктів;
- чи всі важливі характеристики, що визначають поведження досліджуваних об'єктів, виділені, враховані й вивчені у спостереженні;
- наскільки значимі ті розбіжності між виділеними характеристиками, які тут покладені в основу їхньої класифікації.

Відповіді на ці питання вимагають наступної операції.

2. Постулювання, обґрунтування здійсненого розкладання об'єкта на його складові. При цьому звертається увага на рівень розчленовування, ступінь елементарності виділених одиниць.

3. Синтез отриманих частин об'єкта в новий цілісний об'єкт і виявлення адекватності нового й старого об'єктів. Якщо вони не адекватні, то процедура розчленовування об'єкта на складові розпочинається спочатку. Якщо об'єкти виявляються адекватними, то дослідження триває далі.

4. Послідовне виділення досліджуваних характеристик та їхнє вивчення.

5. Реконструкція, синтез отриманих істин у ціле, що дає змогу одержати знання про той об'єкт, що піддавався аналітичній декомпозиції.

Аналітику не можна ототожнювати з аналізом. Вона являє собою специфічне суспільне явище, а не тільки інструмент розумової діяльності людей. Це складне поліструктурне утворення, яке можна розглядати з різних підходів:

1. діяльнісного,
2. інституціонального,
3. організаційного,
4. ціннісного,
5. гносеологічного,
6. технологічного.

Узагальнюючи перелічені підходи, можна визначити наступну структуру аналітики: Аналітика представляє собою дисципліну, що об'єднує три важливі структурні компоненти:

1. методологію інформаційно-аналітичної роботи;
2. організаційне забезпечення цього процесу;
3. технологічне та методологічне забезпечення розробки і створення засобів для її здійснення.

Оскільки сутність аналітики, як наукової дисципліни, насамперед, пов'язана з методологічною і інтелектуально-технологічною сторонами

діяльності, спрямованої на вирішення завдань управління або синтезу нових знань, можна уточнити зміст поняття аналітики:

***Аналітика** – це цілісна сукупність принципів методологічного, організаційного і технологічного забезпечення індивідуальної і колективної розумової діяльності, яка дозволяє ефективно оброблювати інформацію з метою удосконалення якості існуючих і набуття нових знань, а також підготовки інформаційної бази для прийняття оптимальних управлінських рішень.*

Що ж ми маємо розуміти під терміном «аналітика»? Як не існує і не може в принципі бути універсального рецепту аналітики, так і не може бути по визначенню єдиного розуміння цього надзвичайно складного явища. Ілюстрацією цього є результати проведеного опитування співробітників різних аналітичних підрозділів, в ході якого дослідники цієї проблеми зіткнулися з великим розкидом думок про те, що ж є аналітика, яка її сутність. Нижче ми наведемо лише частину із запропонованих різними людьми варіантів закінчення фрази, що починається словами «Аналітика – це...»:

- Методологічна основа процесу обробки інформації;
- Методологія пізнання, що використовує для отримання нового знання як суворо наукові, так і інтуїтивні методи;
- Форма мислення і світовідчуття, яка спирається на науковий підхід;
- Сутнісне знання про процеси реального світу;
- Засіб перетворення інтуїтивних уявлень в логічний, раціональний план мислення;
- Форма наукового знання, що застосовується в процесах управління, насамперед – для вироблення управлінських рішень;
- Сукупність методів, за допомогою яких можна виявляти приховані смисли в текстах і реальних соціально-політичних та економічних процесах;
- Ядро науково-дослідної роботи;
- Інтелектуальна зброя;
- Потужний пласт інтелектуальної культури, використовуваний елітою будь-якого суспільства для управління соціумом;
- Коротка назва інформаційно-аналітичної роботи;
- Синонім діалектичної логіки;
- Синонім системного аналізу;
- Процес узагальнення та аналізу розрізнених, неповних і часто суперечливих даних про обстановку;
- Процес виявлення причинно-наслідкових залежностей і просторово-часових зв'язків у будь-яких об'єктах;
- Процес систематизації змісту допомогою схематизації, конструювання та моделювання сутнісних елементів і зв'язків;
- Процес поділу об'єкта на складові частини і подальшого синтетичного об'єднання їх у певну систему;
- Процес виявлення протиріч в об'єкті пізнання, зведення складного до простого;
- Принцип конструктивного спрощення для виявлення форм взаємодії

елементів цілого і розкриття внутрішньої структури будь-якого об'єкта вивчення і т. д.

Настільки широка палітра думок і уявлень наукових співробітників та практичних працівників яскраво демонструє, яке різний зміст може вкладатися в один і той же термін, особливо, коли йдеться про нову галузь знання, яка ще лише формується.

Частина цих визначень відноситься не до сутності, а до функцій аналітики і формам її прояву. Таким чином, під поняттям аналітики фігурує цілий ряд утворень, які слід розрізняти і по-різному називати.

Аналітична діяльність може бути класифікована за такими ознаками, як тип ціннісної орієнтації, тип об'єкта аналізу, тип курируючої науки, тип домінуючого методу, рівень пізнання, місце в дослідженні, тип організації, тип кадрового забезпечення, ступінь відкритості для суспільства, а також тип часової детермінації. При цьому кожний різновид аналітичної діяльності має своє призначення в суспільстві і характеризується технологічною специфікою.

Значне місце в діяльності Національної поліції України посідає аналітична робота і насамперед – аналіз і оцінка оперативної обстановки, яка склалася на території обслуговування. Призначення аналітичної роботи полягає, по-перше, у вивченні закономірностей практично всіх процесів і явищ суспільного життя, які тією чи іншою мірою впливають на діяльність Національної поліції України, і, по-друге, у використанні здобутих відомостей і знань для забезпечення ефективності цієї діяльності.

Аналітична робота в органах та підрозділах Національної поліції України – це постійна дослідна діяльність (функція процесу управління), що охоплює своїм змістом широкий комплекс організаційних заходів і методичних прийомів для вивчення і оцінки інформації про стан злочинності та забезпечення публічної безпеки, результати практичної діяльності органів та підрозділів по виконанню поставлених перед ними завдань, а також про умови, в яких ці завдання виконуються, і яка забезпечує цілеспрямоване управління та оцінку ефективності управляючих впливів.

Аналітична робота служить засобом виявлення і оцінки значущості виникаючих перед конкретною системою проблем, формулювання її цілей, визначення об'єктивно необхідних функцій, обґрунтування структури та підвищення ефективності діяльності по виконанню поставлених завдань. Навіть, якщо цілі органу визначені вищестоящою системою управління, то і в цьому разі аналітична робота забезпечує:

- виявлення часткових проблемних ситуацій;
- висунення та з'ясування конкретних проміжних цілей управління;
- вибір основних напрямів діяльності;
- визначення та оцінку окремих дій по досягненню намічених цілей.

2. Моніторинг факторів, що впливають на динаміку злочинності

Успішне розв'язання завдань перспективного та поточного планування, оперативного керівництва, найбільш раціонального використання сил та засобів потребує постійною аналізу факторів, що впливають на стан правопорядку. Це передбачає, в свою чергу, безперервне збирання інформації про діяльність органів та підрозділів Національної поліції, її результати та середовище функціонування.

Значення аналітичної роботи в управлінській діяльності органів та підрозділів Національної поліції України усіх рівнів визначається тим, що її результатом повинно бути не тільки визначення основних проблем і недоліків, але й визначення конкретних шляхів їх усунення на основі наявних можливостей. Необхідність системного підходу до цієї роботи обумовлена також бурхливою зміною соціально-економічних відносин, сталою тенденцією до криміналізації суспільства і нагальними потребами створення системи адекватного реагування з боку правоохоронних органів на ці процеси.

Основними вимогами до аналітичної роботи в органах та підрозділах Національної поліції України є достовірність та повнота інформації, що використовується, її всебічність, системність та плановість, комплексне використання методів аналізу.

Основною метою аналітичної роботи є:

- забезпечення безперервного спостереження за оперативною обстановкою і результатами службової діяльності;
- систематичне інформування органів влади та управління, керівництва МВС, ГУНП про фактичний стан правопорядку і завдання Національної поліції України щодо його зміцнення;
- своєчасне застосування заходів щодо посилення боротьби зі злочинністю та забезпечення публічної безпеки (щоденне реагування);
- підвищення якісного рівня боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями шляхом своєчасного і цілеспрямованого прийняття управлінських рішень на рівні керівництва органів та підрозділів Національної поліції України (реалізація комплексних та перспективних завдань);
- підготовка змістовних матеріалів та пропозицій, на підставі яких можливе прийняття ефективних законодавчих актів з боку владних структур держави та органів місцевого самоврядування.

Вже із вищезгаданого можна зробити висновок, що провідне місце в аналітичній роботі Національної поліції України посідає аналіз оперативної обстановки і оцінка її стану.

У системі Національної поліції України термін "оперативна обстановка" є одним із найважливіших понять, яке широко використовується в практичній діяльності Національної поліції України, нормативних і методичних документах, спеціальній літературі.

У самому широкому розумінні оперативна обстановка – це сукупність факторів зовнішнього і внутрішнього середовища Національної поліції України, які визначають основні умови їх функціонування.

У літературі оперативна обстановка розглядається як система, що складається з двох основних компонентів – зовнішнього середовища (або зовнішніх умов) та внутрішнього середовища (або самого органу чи підрозділу Національної поліції України).

Під зовнішнім середовищем розуміють всі ті об'єктивно існуючі умови, в яких діє Національна поліція України. У свою чергу, цей компонент розпадається на дві складові:

- соціально-економічні, політичні, демографічні, територіальні та інші фактори, які тією чи іншою мірою впливають на стан злочинності, форми і методи боротьби із нею;

- власне злочинність та інші правопорушення.

Інший компонент оперативної обстановки – внутрішнє середовище – це сам орган чи підрозділ Національної поліції України, який також має дві складові: сили та засоби органу чи підрозділу Національної поліції України (статика) і результати його діяльності (динаміка).

3. Моніторинг факторів, що впливають на структуру злочинності

У підході до організації аналітичної роботи в системі Національної поліції України з наукових позицій можна визначити два його рівні: **стратегічний і тактичний**. Стратегічний рівень передбачає створення оптимальної інформаційної структури, інформаційного забезпечення і їх відповідну нормативну регламентацію.

З чисто прагматичних позицій реалізація вимог стратегічного рівня означає насамперед раціоналізацію **потоків інформації і створення інформаційного фонду**.

Раціоналізація інформаційних потоків потребує, в першу чергу, визначення видів і обсягу необхідної інформації, котра повинна накопичуватися в органах та підрозділах Національної поліції України з метою повного задоволення потреб у різного роду відомостях при вирішенні поточних аналітичних завдань. При розробці переліку такої інформації треба враховувати рівень управління, на якому здійснюється її збирання, накопичення та зберігання. Інформація повинна використовуватися оптимально, тому кожній службі, кожному співробітнику Національної поліції України необхідно мати лише певний її обсяг. Недостатність, а також надлишок інформації однаково шкідливі.

Велике значення має цільовий характер накопичення інформації з урахуванням функцій системи управління. Бажана і можлива розробка переліків ("наборів") інформації для органу чи підрозділу Національної поліції України в цілому, Для кожної його служби, а також спеціально для розв'язання типових ситуацій. Подібні переліки можуть забезпечити необхідний для глибокого аналізу мінімум інформації та звільнити інформаційний фонд від надлишкових та непотрібних відомостей.

В основу розробки переліків обов'язкової для аналітичної роботи інформації можуть бути покладені система оціночних показників, що

характеризують стан злочинності і забезпечення публічної безпеки, результати практичної діяльності Національної поліції України, а також сукупність даних про фактори, що впливають на стан оперативної обстановки.

І саме підрозділи ОАЗОР у системі Національної поліції України здійснюють аналітичну роботу, оскільки згідно Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві основними завданнями УОАЗОР є:

- моніторинг оперативної обстановки на території обслуговування та організація реагування на її зміни;
- вивчення, аналіз і узагальнення результатів та ефективності поліцейської діяльності на території обслуговування, виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, організація ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення;
- організація діяльності чергових частин, ситуаційних центрів/відділів, підрозділів «102» ГУ;
- організація діяльності з прийому повідомлень про кримінальні, адміністративні правопорушення або події за скороченим номером екстреної допомоги поліції «102» та оперативного реагування на них;
- здійснення організаційного та методичного забезпечення аналітичної роботи підрозділів ГУ, організація комплексного аналізу стану забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг на території обслуговування, аналіз відповідних результатів роботи підрозділів ГУ;
- здійснення контролю за виконанням підрозділами ГУ Конституції України та інших законів України, указів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів МВС, інших актів законодавства України;
- забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань з мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, територіальної оборони, організація та проведення заходів щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф та ліквідації їх наслідків (далі - цивільний захист) в підрозділах ГУ, у тому числі в особливий період, їх координація та методичне забезпечення;
- здійснення в підрозділах ГУ систематичного аналізу та перевірок стану обліково-реєстраційної дисципліни.

ВИСНОВКИ

Здатність здійснювати аналіз певного виду діяльності або процесу для вирішення кола професійних завдань з допомогою різноманітних методик та засобів автоматизації, підтримки прийняття рішень становлять сутність аналітичної компетентності. Аналітична компетентність необхідна для вирішення кваліфікаційних фахових завдань як одним із ключових складників професійної компетентності працівників підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування. Вона є головним компонентом здатності теоретизувати, знаходити причинно-наслідкові зв'язки між явищами, становить основу загальних здібностей і необхідна для успішного освоєння людиною різних видів діяльності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом: Конвенція Ради Європи від 27.01.1977 р. Ратифіковано Україною 17.01.2002. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Конвенція, Міжнародний документ)
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму: Конвенція ООН від 09.12.1999 р. Ратифіковано Україною від 12.09.2002. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Конвенція, Міжнародний документ)
4. Проти транснаціональної організованої злочинності: Конвенція ООН від 15.11.2000 р. Ратифіковано Україною від 04.02.2004. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Конвенція, Міжнародний документ)
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 3 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради. 2015. № 40–41. Ст. 379.

II. Спеціальна література:

1. Аналітичні огляди щодо стану здійснення правосуддя (2010–2015 рр.): судова статистика. Судова влада України: офіційний веб-портал. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/.
2. Голіна В. В., Валуйська М. Ю. Запобігання злочинності в Україні: навч. посібник. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. 107 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. К.: Інюрс, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. 424 с.
4. Звітність: судова статистика (2010–2016 рр.). Судова влада України: офіційний веб-портал. URL: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/
5. Бандурка О. М., Блажівський Є. М., Бурдоль Є. П. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. у 2 т. Т. 1 / Нац. акад. прав. наук України. Х.: Право, 2012. 767 с.
6. Джу́жа О. М. Кримінологія: навч.-метод. посібник / Національна академія внутрішніх справ України. К.: Атіка, 2003. 400 с.
7. Кримінологія: довідник термінів, основні визначення, рекомендовані джерела: навч. посібник / ред. О. Г. Колб. Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 467 с.
8. Антипенко В. Ф. Міжнародна кримінологія: досвід дослідження тероризму: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 317 с.
9. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2013–2016 рр.): статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

10. Про результати роботи з організованими групами та злочинними організаціями (2016 рік): статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

11. Стан та структура злочинності в Україні (2010–2012 рр.): статистика МВС. URL: <http://www.mvs.gov.ua/ua/>

III. Інформаційні ресурси:

1. Офіційний веб-сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Офіційний веб-портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://www.mvs.gov.ua/>

5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/>

6. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/>

7. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». URL: <http://www.nau.ua/>

8. Вікіпедія Вільна енциклопедія. URL: <http://uk.wikipedia.org>

9. Електронна бібліотека Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua>